

De cultus van Mammon

De cultus van Mammon

1.

***Aan welke
ziekte lijdt
het geld?***

Op 30 augustus 1855 werd in een welgestelde kunstzinnige Londense familie de (prerafaëlitische) kunstschilderes Mary Evelyn Pickering geboren, bekend als Evelyn De Morgan. Haar thematiek werd onder meer bepaald door het pacifisme, het feminisme, het toentertijd modieuze spiritisme en de Griekse en Bijbelse mythologie en in dat kader situeert zich haar werk getiteld “*De aanbidding van Mammon*”. De afgod Mammon verpersoonlijkt de geldzucht en deze vorm van hebzucht is een

verslaving te wijten aan de specifieke middeldoelomkering waarin een ruilmiddel het geschopt heeft tot een heuse god.

Geld wordt door de band geassocieerd met puur materialisme maar geheel onterecht: in zekere zin verbindt de cultus van Mammon het materialisme met het spiritualisme (in feite: het spiritualistisch idealisme) dat een immaterialisme is en wel omdat geld enerzijds weliswaar een materialistisch connotatie heeft maar tevens bestaat het als een volstrekt onbepaald en derhalve geestelijk wezen want als iets dat tegen ongeacht welk (materieel) goed geruild kan worden - volgens sommigen kan met geld ook het immateriële worden verwezenlijkt, zoals bij uitstek het geluk.

Geld en gewin hebben te maken met tellen en met algebra: 'al zebra' betekent 'de streepjes' (waarmee men telt). De in feite onmogelijke negatieve getallen zijn in de amorele en allerminst aan de tijd onderhevige algebra naar binnen geslopen via de werkelijkheden van schuld, tegoeden en verdienste welke thuishoren in de ethiek die het materiële overstijgt, waardoor de algebra en dus ook de cultus van Mammon (of de financiële wereld) worden verbonden met uitstel en met tijd, met schuld, boete, vrees en verlangen, die daar een cruciale rol gaan spelen.

Al deze elementen zijn ook duidelijk aanwezig in “*De aanbidding van Mammon*” van Evelyn De Morgan. Het werk in olieverf op doek beeldt een vrouw uit die zich niet langer richt op de zak met geld: haar aandacht heeft zich verplaatst van de hebzucht naar de aanbidding van macht (Mammon zelf) en aldus voltrekt zich de tragedie van haar verdoemenis. In de huidige tijd regeert deze cultus over de wereld waarbij de verpersoonlijking van het geld geëvolueerd is van een loutere abstractie naar een onloochenbare bikkelharde en 'bemande' werkelijkheid.

2.

(J.B., naar J.A.D. Ingres, Zeus en Thetis, 1811)

“En de dagen verliepen, en ten twaalfden dage rees, naar hare belofte, Thetis ten grooten hemel op, en ten Olumpos. En tot Zeus gekomen, met de linkere hand omvatte ze zijne knieën, terwijl hare rechtere neemt hem bij zijnen kinne. En met woorden, zoeter dan honig, biedt ze de bede haars zoons, 'dat zwaar Agamemnoon hij straffe. Maar de wolkenverzaêmlende Zeus zweeg. - En ten tweeden male, zijn knieën beroerend, zoo sprak Thetis, lang, hare bede. (...)” (Homeros, Ilias, boek I).¹

“Zeus en Thetis” is een werk in olieverf op doek uit 1811 van Jean Auguste Dominique Ingres waarop de kunstenaar uitbeeldt hoe de nimf Thetis, moeder van Achilles, in het gevele tracht te komen bij de oppergod Zeus om het conflict tussen haar zoon en Agamemnon te beëindigen dat de Trojaanse oorlog is.

Een smeekbede om macht kan vruchten afwerpen als zij gericht is

¹ Uit de Ilias van Homeros in een vertaling van Karel van de Woestijne: . Karel van de Woestijne, Verzameld werk, Deel 2, Epische poëzie, Fragmenten, Ilias-vertaling. Uitgeverij C.A.J. Van Dishoeck, Bussum, 1949. Zie: https://www.dbnl.org/tekst/woes002verz04_01/woes002verz04_01_0019.php#17

tot de oppergod bij wie men aast op zijn gunsten door hem te dienen, wat betekent dat men aan hem boven al het andere de voorrang geeft. Voor de dienaren van Mammon is het geld de eindwaarde of de ultieme referentie, de laatste parameter aan de welke alle andere waarden worden afgemeten. Waar Mammon heerst, wordt de waarde van de dingen maar uiteraard ook de waarde van de mensen uitgedrukt met een prijskaartje, wat wil zeggen dat de dingen en de mensen precies zoveel waard zijn als men bereid is daarvoor te bieden op de markt: hun waarde hangt af van het spel van vraag en aanbod.

Met Mammon als oppergod vallen alle dingen, mensen, dieren, planten en zo verder samen met hun marktwaarde, wat meebrengt dat alles en allen a priori gedegradeerd worden tot verkoopsartikelen. Het bevreemdende van die realiteit is wel dat wij dat door de band helemaal niet beseffen en dat wij heimelijk de veronderstelling blijven koesteren dat, als puntje bij paaltje komt, men ons nog wel als mensen zal erkennen.

Helaas is dat een kostelijke illusie. Nog nooit is een koninklijke hoogheid die bij zijn of haar verstand was in het huwelijk getreden met een schooier. Nog nooit heeft een kassierster aan een klant die bij het afrekenen aan de bodem van zijn portemonnee gekomen, één cent tekort kwam, hem die schuld kwijtgescholden. En wanneer mensen munten werpen in het kroesje van een schooier in de drukke winkelstraat, is het meestal omdat zij er op de een of andere manier voordeel uit putten; is het ultieme motief de beloning in het hiernamaals, dan dient te worden opgemerkt dat door de eeuwen heen ook het katholieke paradijs altijd al afkoopbaar is geweest met geld - niemand minder dan de grote Dostojevski heeft via de inquisiteur de paus zelf laten verklaren een dienaar te zijn van Lucifer. Ja, de religie zelf die het begrip van de afgod Mammon heeft ingevoerd, heeft deze afgod prompt ge-positioneerd boven de almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde en van al wat zichtbaar en onzichtbaar is - middels het systeem van de aflaten of anderszins - waarbij zondaren schuld

afkopen en op die manier betalen voor hun plekje in het paradijs zoals de happy few dat doen voor hun plekje in de opera.

3.

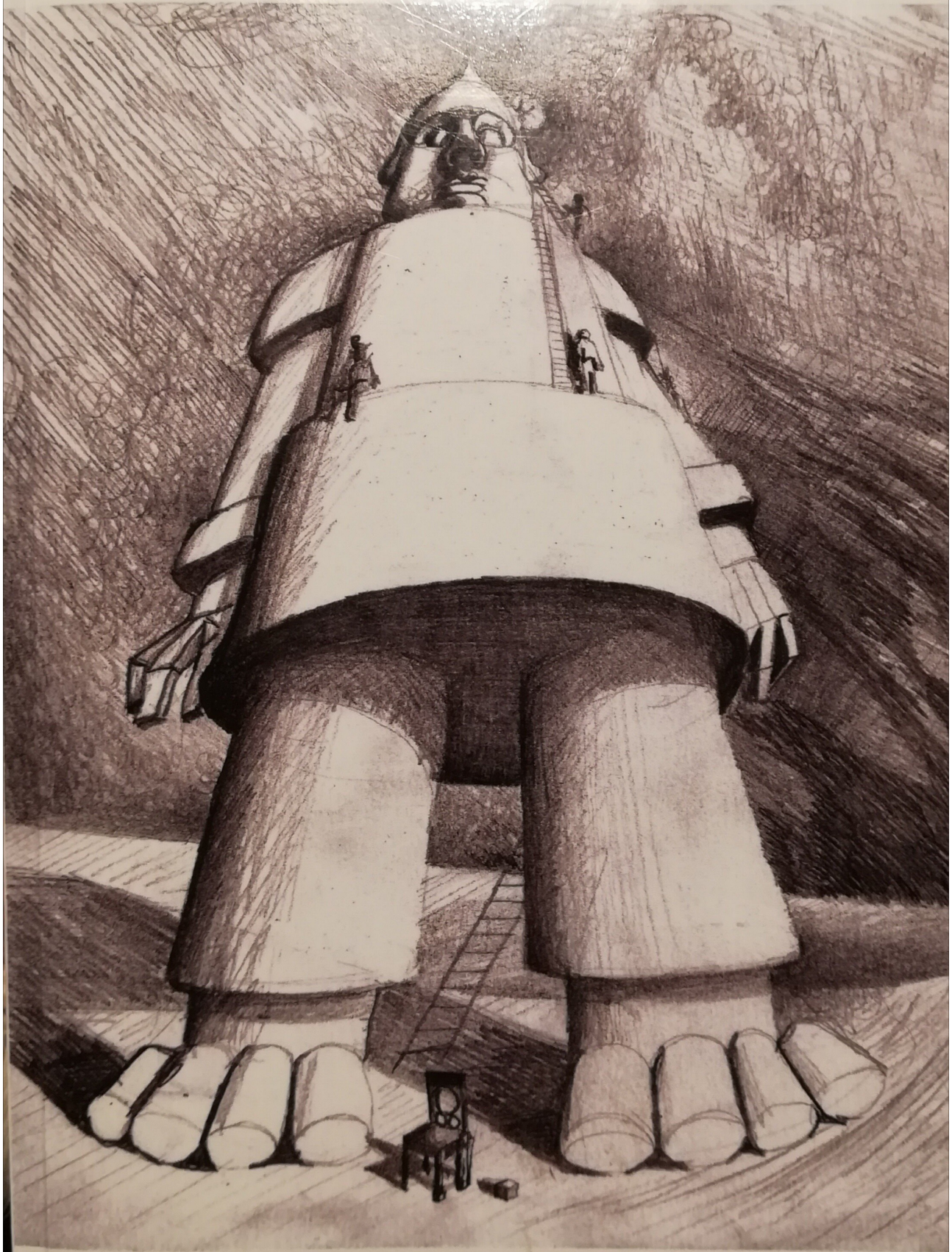

(J.B., 'Menseneter')

Met Mammon als oppergod wordt alles en iedereen gereduceerd tot zijn marktwaarde en derhalve is een mens nog zoveel waard als men bereid is daarvoor neer te tellen: de waarde van een mens is zijn (actueel en potentieel) bezit. In de economische realiteit van vandaag betekent dit concreet dat mensen nog louter elkaars (actuele en potentiële) klanten zijn en met het oog op een steeds uitgebreider cliënteel, wordt volop handel gedreven in persoonlijke data en dat is het soort van informatie die toelaat om in te schatten wie wel en wie niet tot klant kunnen gemaakt worden, wie met dat oogmerk benaderd kunnen worden en ook hoe die benadering moet verlopen. Mensen ontmoeten elkaar niet langer omdat zij voortaan alleen nog jacht maken op elkaar, alle burgers hebben elkander vogelvrij verklaard, mensen zijn voortaan alleen nog wolven voor hun medemensen.

De handel in data floreert: wie beschikken over geboortedata kunnen gericht reclame voeren naar bijvoorbeeld ouderen toe om hen begrafenisverzekeringen aan te smeren en met lijsten die de namen bevatten van alle kaalhoofdigen kunnen op een meer rendabele manier haarstukjes aan de man worden gebracht. Deze

Van ruilmiddel tot god

Jan Bauwens

voorbeelden kunnen simplistisch lijken maar de mens wordt ook heel simpel als hij in de eerste plaats een prooi is die kan worden verschalkt, gevangen en verslonden.

Mensen consumeren elkander, voortaan zijn mensen elkaars kannibalen, mensen vermoorden alleen nog hun medemensen en op die manier worden niet alleen abortus en euthanasie een goed waar zij winstgevend zijn maar ook de moord op onder meer dementen, gehandicapten, gevangenen en illegalen. Er wordt lustig gemarchandeerd in methoden om verlieslatende categorieën van mensen te demoniseren teneinde hun levensbeëindiging als een deugdelijke onderneming te kunnen wegzetten zoals dat ook gebeurde in het Derde Rijk.

Het begint met het vervangen van rechten door voorrechten (en 'narechten') of de schending van het gelijkheidsbeginsel en de retorica van de duivel of kunst van het liegen gaat functioneren om die transitie naar allerlei vormen van rechteloosheid aannemelijk te maken met 'vanzelfsprekendheden' zoals *'eigen volk eerst'* en *'ziekenzorg ondermijnt de volksgezondheid'*.

Overbevolkingstheorieën floreren in de stormloop op *Lebensraum*, het territoriaal instinct krijgt de wind in de zeilen met de jacht op nieuwe territoria, het jachtinstinct en de daaraan verwante moordlust worden gesubsidieerd en een markt van sterilisatietechnieken ontplooit zich, medicijnen die de infertiliteit bevorderen worden alom aangeprezen en het leven wordt op duizend en een manieren gerelativeerd. Het bedrieglijke concept 'volksgezondheid' neemt het over van de gezondheidszorg zoals gedefinieerd door Hippocrates en alras wordt de verpleging van hulpbehoevenden vervangen door de moord op deze economisch niet (langer) rendabele mensen *"omdat een gezonder volk een volk met minder zieken is"*.

Allang is de waarde van een mensenleven niet langer absoluut, risicogedrag wordt het nieuwe normaal van zodra men de gevaren heeft aanvaard die bij de economische bedrijvigheid van het leven

horen; wie de auto afzweren en al die andere moordtuigen, kunnen niet langer met anderen wedijveren en vallen uit de boot. Waarheid is overgegaan in waarschijnlijkheid, rechtspraak in de kunst van het compromis en wijzelf zijn enkel nog voer voor statistieken.

4.

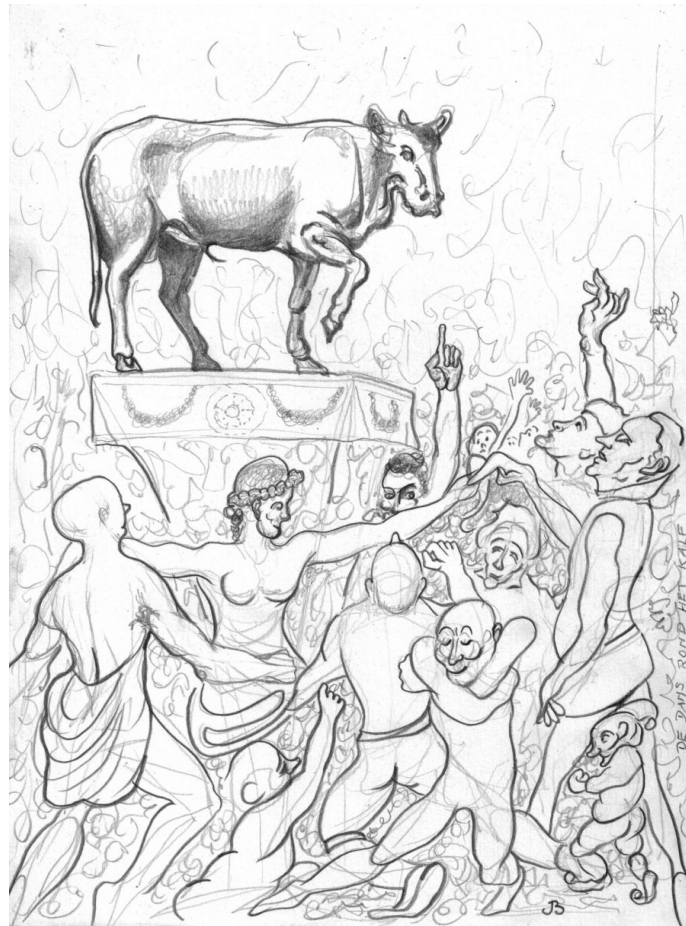

De cultus van Mammon reduceert mensen tot in feite levenloze en vervangbare instrumenten en de verdedigers van het onverdedigbare maken zich sterk dat er uiteindelijk geen enkel verschil is tussen het levende en het levenloze, tussen mensen en andere dingen, tussen personen en robots. Er zijn wereldburgers met veel geld (en derhalve met veel invloed op de massa) maar helaas met weinig verstand, die niet alleen beweren dat mensen in feite robots zijn maar tevens dat zijzelf (uiteraard) binnenkort robots gaan maken die mensen zullen overtreffen. In feite hebben zij gelijk op het punt waar de wereldse invloed van het ruilmiddel die van de mens lijkt te overtreffen maar invloed en waarde zijn totaal andere attributen.

Het onzinnige materialisme dat achter het belachelijke geloof in “*L'Homme machine*”² schuilgaat, is echter wel noodzakelijk voor wie geloven dat geld de eindwaarde van alle dingen is. Het

² “*L'Homme machine*” is een werk van de Julien Offray de La Mettrie uit 1747, leerling van de wereldberoemde filosoof, theoloog, wiskundige en geneeskundige Hermanus Boerhaave, op zijn beurt leerling van de grote geneeskundige en toneelschrijver Govert Bidloo die in 1715 de Russische tsaar Peter I Aleksejevitsj Romanov (Peter de Grote) behandelde - diens neef Nicolas was al sinds 1702 lijfarts van de tsaar.

dienaarschap van het gouden kalf betekent dat men zijn hele leven richt op het verzamelen van geld en daarin begrepen zijn uiteraard ook de opvattingen over de aard van de uiteindelijke werkelijkheid. Een simplistisch (maar afdoende) voorbeeld: geld kan men niet meenemen naar het hiernamaals en dus mag er geen hiernamaals bestaan voor wie ook echt geloven dat het geldbezit de eindwaarde is.

J.B., *Het gouden kalf*

Het materialisme is inmiddels een verouderde opvatting waarvan enkele modernere uitlopers nog steeds aangehangen worden door een aantal hardnekkige droogstoppels. Op een nader te beschrijven ongelukkige manier hebben zij uit de theorie van het microreductionisme (die zegt dat alle materie principieel kan herleid worden tot de kleinste onderdelen) een conclusie getrokken die bijzonder kort door de bocht is, namelijk de opvatting dat, ook andersom, uit de kleinste onderdelen het geheel opnieuw kan samengesteld worden, alsof de natuurlijke groei (de

schepping zo men wil) identiek was aan de 'samenvoeging' van de in en door de groei geordende elementen. Uit een in onderdelen te ontleden graantje groeit een korenaar waarin weer graantjes zitten die leven maar niemand is ooit in staat geweest om met die 'onderdelen' weer een graantje 'samen te stellen' dat groeit en vruchtbaar is.

Via een heel andere weg dan de filosofische en meer bepaald via de geneeskundige praktijk heeft de Nederlandse cardioloog Pim Van Lommel in 2001 in het gerenommeerde medische vaktijdschrift *The Lancet* de resultaten gepubliceerd van zijn onderzoek van dertig jaar naar BDE of Bijna Dood Ervaringen,³ in 2007 verschenen in boekvorm onder de titel *Eindeloos Bewustzijn*,⁴ waar geconcludeerd wordt dat hersenwerking en bewustzijn verschillende dingen zijn. De Vlaamse auteur Ludo Noens heeft zich gespecialiseerd in de studie van de BDE wereldwijd en doorheen de ganse geschiedenis en in onder meer zijn in 2023 verschenen "*Signalen uit een verzwegen wereld*"⁵ verdedigt hij met betrekking tot de wijsgerige opvattingen over de grondslagen van de werkelijkheid een visie die de materialistische opvatting bestrijdt dat de geest een product zou zijn van de hersenwerking. De visie van Noens is verwant aan het inzicht dat de hersenwerking veeleer beperkend dan verruimend is voor het bewustzijn omdat het bewustzijn als zodanig veel breder zou zijn dan de hersenwerking want als de hersenen werken, specificeren ze de aandacht naar slechts onderdelen van het mogelijke object van het bewustzijn.

Dat is overigens ook de basis van zekere oude oosterse opvattingen die dan hun religieuze praktijk vinden in onder meer meditatietechnieken waar men leert om de werking van de hersenen zo niet stop te zetten, dan toch te beheersen zodat men

3 Lommel, Pim van, Ruud van Wees, Vincent Meyers, and Ingrid Elfferich. "Near-Death Experience in Survivors of Cardiac Arrest: A Prospective Study in the Netherlands." *The Lancet* 358, no. 9298 (December 15, 2001): 2039–2045.

4 https://pimvanlommel.nl/?pim_van_lommel Op de webstek van d auteur vindt men tevens een verfilming van het thema.

5 Ludo Noens, "*Signalen uit een verzwegen wereld – het mysterie en de ontstolen dimensie*", Aspekt Soesterberg 2023.

niet door zijn gedachten meegesleurd wordt. Het resultaat daarvan ervaart men in de praktijk en het resultaat van de toepassing blijkt geen geestloosheid of een 'niets' maar een 'zuiver bewustzijn' dat niet verengd wordt door specifieke punten die de aandacht trekken.

J.B., *Ebenezer Scrooge*

Misschien kan dit verduidelijkt worden met het gegeven dat ook conversaties meer zijn dan de loutere woorden die uitgewisseld worden: er zijn ook het on gezegde en het onzegbare, de totaalindruk, het begrip en het contact. De gesprekspartners moeten het doen met hun woorden, zijzelf zijn essentieel maar blijven buiten beeld; zij moeten wel verondersteld worden te bestaan, anders heeft ook het wél waarneembare (de woorden van het gesprek) uiteraard geen zin. Dat is overigens ook aan de orde waar muziek beluisterd wordt: niet de afzonderlijke zintuiglijke indrukken, de klanken, vormen de muziek omdat de muziek “tussen de noten zit”, waaronder moet verstaan worden dat (onder meer) de melodie de geheugenwerking van de luisteraar vereist

om tot leven te kunnen komen en zo zal de geest van de luisteraar in feite her-samenstellen wat de componist bedoeld heeft. En uit de waarnemingspsychologie weten we overigens dat reeds de waarneming onmogelijk is zonder de activiteit van het subject. Hiermee samenhangend treedt tevens een bijzonder intrigerende kwestie naar voren inzake het werkelijkheidsgehalte van onder meer romanpersonages die ontspringen aan het scheppend vermogen van de artiest en waarmee menig denker al indrukwekkende kanten van onze realiteit aan het licht heeft gebracht, zo bijvoorbeeld in het zog van Unamuno.⁶

5.

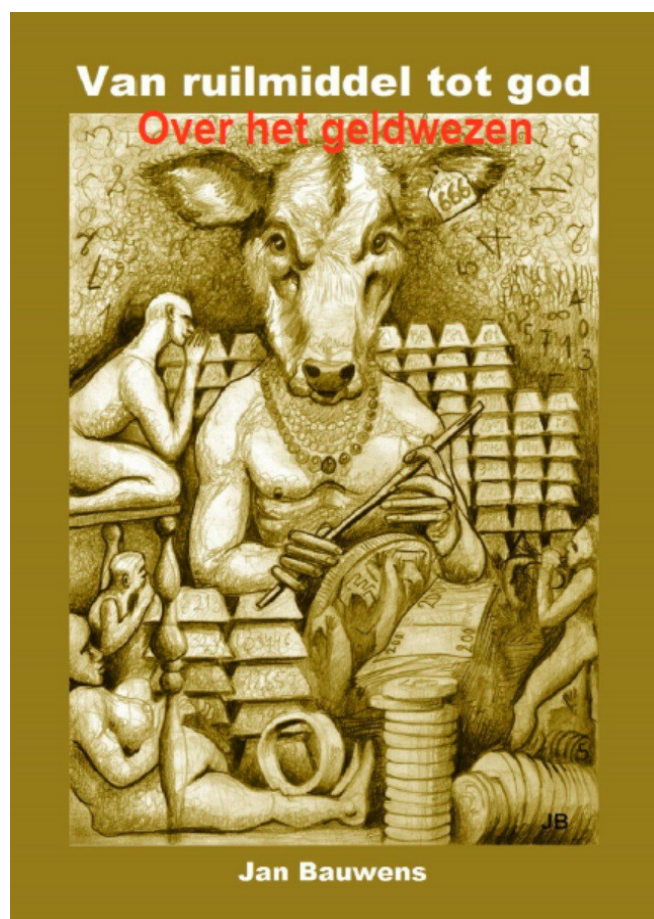
J.B., *De vier ruiters van de apocalyps*, nagetekend naar Gerard van Groeningen (1563 - 1574).

Een half millennium geleden maakte de Nederlandse tekenaar en graveerder Gerard van Groeningen, naar het voorbeeld van de houtsnede uit 1498 van Albrecht Dürer, een afbeelding van de vier ruiters van de apocalyps, overeenkomstig het joodse boek *Zacharia* beschreven in *Openbaring* 6 van de apostel Johannes, de

⁶ Zie: Costica Bradatan, "*Wij zijn slechts goddelijke droombeelden. Het verhaal als Imitatio Dei bij Miguel de Unamuno*". Zie voor een Nederlandse vertaling: <http://blogimages.bloggen.be/ludonoens/attach/93208106080.pdf>

zoon van Zebedeus en de geliefde leerling van Christus.

In een visioen beschrijft de ziener een boek verzegeld met zeven zegels, alleen te verbreken door het Lam Gods (Christus), waarbij de eerste vier slaan op vier ruiters. Na het verbreken van het eerste zegel verschijnt het witte paard van de overwinning van de Antichrist; na het verbreken van het tweede, het vuurrode paard van de oorlog; na het verbreken van het derde, een zwart paard waarvan de ruiter een weegschaal draagt; de ruiter van het vaalgele, vierde paard is de dood met in zijn zog het dodenrijk met de opdracht het vierde deel der mensen te doden met het zwaard, de honger, dodelijke ziekten en wilde dieren.

Het derde, zwarte paard met de ruiter met de weegschaal zou dus verband houden met het geldwezen: honger, (voedsel)schaarste en de onrechtvaardige verdeling van de rijkdommen. De ziener hoort een stem die zegt: *“Een dagloon voor een portie tarwe en hetzelfde bedrag voor drie porties gerst. Maar laat wijn en*

olijfolie ongemoeid''⁷, wat zou betekenen dat de schaarste het voedsel voor het lichaam betreft (tarwe en gerst) en niet dat voor de geest (gesymboliseerd door wijn en olie).

Blijkt dus dat het (gebrek aan) geld of de honger een van de vier thema's is die in de eindtijd aan bod komen, na de Antichrist en de oorlog en voorafgaand aan de dood: de Antichrist brengt oorlog, oorlog brengt honger en honger brengt dood. Het geld is een ruilmiddel en heeft derhalve te maken met de schaarste omdat er in tijden van overvloed helemaal niet gewogen hoeft te worden. De weegschaal heeft te maken met recht, dat altijd recht is op leven en derhalve recht op voedsel, gesymboliseerd in tarwe en gerst, met andere woorden: ons dagelijks brood.

Het koren moet worden gedorst en dat gebeurt sinds het begin der tijden op de tempelberg in Jeruzalem. De tempelberg werd in de oudheid bovenaan vlak gemaakt om gebruikt te worden als dorsvloer. Bij het dorsen wordt het kaf van het koren gescheiden, wat ongetwijfeld de rechtspraak symboliseert en volgens de overlevering zou dat ook gebeuren met betrekking tot het mensdom, als de Antichrist zegeviert, op het einde der tijden, op dezelfde plek, na het armageddon (de eindstrijd, de oorlog) en voorafgaand aan de dood.⁸

Dat alles welbeschouwd kan worden opgemerkt dat, in tegenstelling tot wat alom wordt verondersteld, namelijk dat de Antichrist een soort van duivel is, het noodzakelijk zo moet zijn dat Antichrist of Tegen-Christus duidt op de (zoals aangekondigd) in de Eindtijd wedergekeerde, enige en dezelfde Christus uit het begin der tijden.

Het geld geeft rechten in de wereld en wordt ook vaak als zodanig uitgedrukt en zo wordt aan wie met pensioen gaan de uitkering medegedeeld met het bericht dat zijn of haar 'rechten' zijn berekend. Maar de wereldse rechten die door Mammon aan zijn dienaren worden toegekend, zijn uiteraard niet dezelfde als deze

⁷Openbaring 6:5-6.

⁸ Zie ook: <https://www.bloggen.be/tisallemaiet/archief.php?ID=3331394>

die resulteren uit de goddelijke rechtspraak, zoals blijkt uit Christus' oordeel (in Mattheüs 6:5) over de huichelaars: “*Zij hebben hun loon reeds ontvangen.*”

Serskamp, 14-19 maart 2024